

Országjelentés: Magyarország 2021

Összefoglaló

A Menekültügyi Információs Adatbázis (AIDA) a Menekültek és Száműzöttek Európai Tanácsa (ECRE) által kezelt adatbázis, amely 23 ország nemzeti menekültügyi rendszeréről tartalmaz részletes információkat. Az adatbázis 19 európai uniós (EU) tagállamot (Ausztria, Belgium, Bulgária, Ciprus, Németország, Spanyolország, Franciaország, Görögország, Horvátország, Magyarország, Írország, Málta, Hollandia, Lengyelország, Olaszország, Portugália, Románia, Svédország, Szlovénia) és 4 nem uniós országot (Svájc, Szerbia, Törökország, Egyesült Királyság) foglal magában.

Az adatbázis általános célja, hogy az összes érintett szereplő számára mind a nemzeti mind az európai szintű érdekérvényesítő és peres erőfeszítéseik támogatásához megfelelő eszközöket és információkat biztosítson, és ezáltal hozzájáruljon az európai menekültügyi politikák és gyakorlatok, valamint a menedékkérők helyzetének javításához.

A Magyarországról szóló országjelentés a menekültügyi eljárás, a befogadási feltételek, a menedékkérők fogvatartása és a nemzetközi védelem tartalma terén 2021-ben bekövetkezett legújabb fejleményeket követi nyomon. A jelentést Gruša Matevžič, Barcza-Szabó Zita, Szekeres Zsolt és Major Magda írták, és az ECRE szerkesztette.

Ez a dokumentum a nemzeti menekültügyi rendszerben az előző, 2021 áprilisában frissített jelentés közzététele óta bekövetkezett főbb változások áttekintésének fordítását tartalmazza. A teljes jelentés angol nyelven itt érhető el: <https://bit.ly/3v3tW3Y>.

Eltérő rendelkezés hiányában a jelentésben szereplő információk 2021. december 31-ig naprakészek.

A jelentés a Menekültügyi Információs Adatbázis (AIDA) része, amelyet az Európai Integrációs és Migrációs Program (EPIM), az Európai Alapítványok Hálózatának (NEF) együttműködési kezdeményezése, valamint az Európai Unió Menekültügyi, Migrációs és Integrációs Alapja (AMIF) támogatta.

Az előző jelentés óta bekövetkezett főbb változások áttekintése

Kontextus

"Tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet" elnevezéssel 2015 szeptemberében egy kvázi kivételes állapotot vezettek be. E válsághelyzet során a Magyarországra jogszerűtlenül belépő és/vagy ott tartózkodó harmadik országbeli állampolgárokra, valamint a menedékkérőkre különleges szabályok vonatkoznak, a menekültügyi törvény egyes rendelkezéseit pedig felfüggesztették. A válsághelyzet ürügyként szolgál több, menekültügyre vonatkozó uniós jogi rendelkezéstől való eltérésre. Az Egyesült Nemzetek Szövetségének (ENSZ) migránsok emberi jogaival foglalkozó különleges jelentéstevője 2019-es magyarországi látogatása során sürgette a kormányt, hogy haladéktalanul szüntesse meg ezt a "veszélyhelyzetet"; megjegyezte, hogy nem látott egyetlen migránst sem a határ szerb oldaláról Magyarország felé közeledni, és szükségtelennek tartotta a veszélyhelyzet meghosszabbítását.¹ Hat és fél évvel később a tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet még mindig érvényben van. Ez azt is jelenti, hogy a rendőrség továbbra is jogosult arra, hogy az ország bármely részéről a határkerítésen keresztül visszakényszerítse a jogszerűtlenül tartózkodó migránsokat (beleértve azokat is, akik Magyarországon menedéket szeretnének kérni) anélkül, hogy bármilyen jogi eljárás vagy lehetőség lenne az intézkedés megtámadására.

2017 márciusa és 2020. május közepe között az összes menedékkérőt (a 14 év alatti kísérő nélküli kiskorúakat kivéve) a menekültügyi eljárás teljes időtartama alatt de facto őrizetben tartották a tranzitzőnákban. Az EUB mérőföldkőnek számító döntését² követően a tranzitzőnákat 2020 májusában bezárták, és az embereket onnan nyitott befogadó állomásokra helyezték át. Ezt követően Magyarország sietve új menekültügyi rendszert vezetett be, amelyben a menedékjoghoz való hozzáférés súlyosan korlátozott, azok számára is, akik jogszerűen tartózkodnak Magyarországon. Menedékjog iránti kérelmet csak a menekültügyi hatóság által jóváhagyott szándéknyilatkozat után lehet benyújtani. A szándéknyilatkozatot pedig csak a kijevei (Ukrajna) vagy a belgrádi (Szerbia) magyar nagykövetségen lehet előterjeszteni. Ez alól a szabály alól kivételt képeznek az oltalmazottak, az elismert menekültek és oltalmazottak családtagjai, valamint a kényszerintézkedés, illetve a személyes szabadságot érintő intézkedés vagy büntetés hatálya alatt állók.

Menekültügyi eljárás

- ❖ **Nincs hozzáférés a menekültügyi eljáráshoz:** 2021-ben pusztán 38 embernek sikerült menedékkérelmet benyújtania Magyarországon, akik közül 8-an a követségi eljáráson keresztül érkeztek az országba. Azóta, hogy 2020. május 26-án bevezették a követségi eljárást, összesen 12 személy érkezett így. Mindannyian Iránból származó keresztények voltak. Akiknek a követségen benyújtott szándéknyilatkozatát elutasították, csak egy e-mailt kapnak arról, hogy nem kapnak engedélyt a Magyarországra való beutazásra. Több hazai bírósági ítélet is született, amelyek szerint a legalapvetőbb eljárási garanciák - például az elutasító határozat indokolásának közzétevése - hiánya az eljárási követelmények olyan súlyos megsértését jelenti, hogy a menekültügyi hatóságnak új eljárást kell lefolytatnia, amelynek végén részletesen meg kell indokolnia döntését. A menekültügyi hatóság a mai napig megtagadja ezen ítéletek végrehajtását.

¹ FRA, Migration: Key fundamental rights concerns, Quarterly bulletin 4, 2019, <http://bit.ly/30NBDe9>.

² C-924/19 PPU és C-925/19 PPU.

Azok a menedékkérők, akik nem tartoznak a fent említett, a menedékkérelm benyújtását Magyarországon lehetővé tevő korlátozott kivételek hatálya alá, és ennek ellenére megpróbáltak menedékkérelmet benyújtani az OIF-nál (beleértve azokat is, akik jogszerűen tartózkodnak az országban), elutasító határozatot kaptak azzal, hogy kérelmük nyilvánvalóan lehetetlen célra irányul, mivel a hatályos jogszabályok alapján a magyar nagykövetségen kell szándéknyilatkozatot benyújtaniuk, mielőtt engedélyt kapnának arra, hogy a menedékkérelmet benyújtsák Magyarországon. Egy afgán kérelmezőt, akinek lejárt a tartózkodási engedélye, az elutasító határozat után visszakényszerítettek Szerbiába, egy olyan országba, ahol azelőtt még soha nem járt. Annak ellenére, hogy a bíróság 2021 novemberében hatályon kívül helyezte az elutasító határozatot és elrendelte a kérelmező visszahozatalát, a hatóságok a mai napig nem tettek eleget ennek a döntésnek.

- ❖ **Visszakényszerítések (push backs):** 2021-ben 72.787 személyt kényszerítettek vissza Szerbiába, ami majdnem háromszor több, mint 2020-ban. A visszakényszerítések jogellenességét megállapító 2020. decemberi EUB ítélet,³ valamint a Magyarország elleni első visszakényszerítést érintő ügyben született EJEB ítélet⁴ ellenére a visszakényszerítések továbbra is sor kerül, mivel a kormány nem hajlandó végrehajtani ezeket az ítéleteket.
- ❖ **Nemzetbiztonsági ügyekben nincs hozzáférés a minősített adatokhoz, és nincs védelem a visszaküldéssel (refoulement) szemben:** A biztonsági szervek nem kötelesek megindokolni szakhatósági állásfoglalásukat azzal kapcsolatban, hogy az adott személyt miért tekintik nemzetbiztonsági veszélynek, továbbá a nemzetbiztonsági veszélyt alátámasztó adatok titkosítottak. A nemzetbiztonsági veszélynek tartott menedékkérők vagy nemzetközi védelemben részesülő személyek és jogi képviselőik nem férnek hozzá a nemzetbiztonsági veszély fennállásának indokolásához (még az indokolás összefoglalójához sem, ahogyan azt az EUB és az EJEB ítélezési gyakorlata előírja). Emiatt a nemzetközi védelemből való kizárásukkor, státuszuk visszavonásukkor vagy őrizetbe vételükkor nincsen lehetőségük arra, hogy védelmük érdekében érveket terjesszenek elő. A magyar menekültügyi hatóságnak sincs hozzáférése a minősített adatokhoz. Ráadásul a magyar biztonsági szervek nemzetbiztonsági veszélyt megállapító állásfoglalása kötelező a menekültügyi hatóságra nézve (menedékjogi törvény 57. § (3) bekezdése). Ezért felmerül a kérdés, hogy a menekültügyi hatóság valójában hogyan végzi el az ügy alapos és egyedi vizsgálatát, figyelembe véve az egyéni körülményeket, valamint a szükségesség és arányosság értékelését. A nemzetbiztonsági okokon alapuló kizárásra vonatkozó rendelkezések és gyakorlat ezért továbbra sem felel meg az uniós jognak.⁵ A vitatott rendelet továbbá, amely megszünteti a nemzetbiztonsági okokra alapozott kiutasítási határozat felfüggesztő hatályának kérelmezéséhez való jogot továbbra is hatályban van.⁶
- ❖ **A kizárási/visszavonási okok bővítése:** 2022. január 1-jétől nem részesülhet oltalmazott státuszban, illetve oltalmazott státusza visszavonható annak, akiről megalapozottan feltehető, hogy Magyarország általi befogadását megelőzően

³ C-808/18.

⁴ Shahzad kontra Magyarország, kérelem sz. 12625/17, 2021. október 8.

⁵ Magyar Helsinki Bizottság, National Security Grounds for Exclusion from International Protection as a Carte Blanche: Hungarian asylum provisions not compliant with EU law, Information Update by the Hungarian Helsinki Committee, 2021. december 20., elérhető: <https://bit.ly/3f7n6ls>.

⁶ Magyar Helsinki Bizottság, Decree Justified by Pandemic Causes Immediate Risk of Refoulement Without Access to an Effective Judicial Remedy, 2021. március 5., elérhető: <https://bit.ly/3ECuocP>.

származási országában olyan bűncselekményt követett el, amely Magyarországon történő elkövetés esetén három évig terjedő vagy azt meghaladó szabadságvesztéssel büntetendő, és megalapozottan feltehető, hogy az illető csak a bűncselekménye elkövetésével járó büntetés elkerülése érdekében hagyta el származási országát. Bár ez a módosítás önmagában nem ellentétes a Kvalifikációs irányelvvel, a súlyos bűncselekmény ilyen módon való átültetésére tekintettel viszont a nemzetközi védelemből való kizárásra vonatkozó magyar menekültügyi rendelkezések továbbra sem felelnek meg az uniós jognak.⁷

❖ **Ukránok:** Mindenki beléphet Magyarországra, aki a magyar-ukrán határon keresztül érkezik. 2022. április 7-én a közvetlenül Ukrajnából és Romániából Magyarországra belépő menekülők száma elérte a 661 083 főt.⁸ A hatóságok által az ukrán menekülteknek nyújtott tájékoztatás nagyon kevés. A regisztrációs pontokon általában nincsen elég tolmács, ezért sokan egyáltalán nem ismerik az átmeneti védelem rendszerét, és 30 napos tartózkodási engedély kiállítását kérik. Ez magyarázza az OIF által végzett regisztrációk alacsony számát, amely szerint 2022. április 6-ig mindössze 12 296 ember kért ideiglenes védelmet (menedékes státuszt). Magyarország menedékes státuszt biztosít (1) az ukrán állampolgároknak, (2) a hontalan személyeknek és az Ukrajnán kívüli harmadik országok állampolgárainak, akik 2022. február 24. előtt nemzetközi védelemben vagy azzal egyenértékű nemzeti védelemben részesültek Ukrajnában, és ezen időpontban vagy azt követően kényszerültek elhagyni lakóhelyüket, valamint (3) a fenti személyi körök családtagjainak.⁹ A menedékes eljárás 45 napig tart. A kérelmezők, valamint a menedékesek jogosultak szállásra, étkezésre, egészségügyi ellátásra, pénzügyi támogatásra, bizonyos utazási és fordítási költségek megtérítésére, valamint a munkaerőpiachoz és az oktatáshoz való hozzáférésre. A menedékesek továbbá jogosultak ingyenes magyar nyelvtanfolyamra és nyelvvizsgára. A jogszabályi háttér ellenére az Ukrajnából érkező menekültek számos nehézséggel szembesülnek jogaik érvényesítése során. Az állami szálláshoz, étkezéshez és pénzügyi támogatáshoz való hozzáférés is akadályozott. A mai napig senki nem részesült pénzügyi támogatásban. A szolgáltatások és a segítség nagy részét karitatív és civil szervezetek, valamint önkéntesek biztosítják.

A magyar jogszabályok nem nyújtanak sem ideiglenes, sem más megfelelő védelmet azoknak a harmadik országbeli állampolgároknak, akik állandó lakosként éltek Ukrajnában, és nem tudnak biztonságos és tartós körülmények között visszatérni hazájukba. A 86/2022. (III. 7.) számú Kormányrendelet szerint az ilyen harmadik országbeli állampolgárok az általános idegenrendészeti eljárás hatálya alá tartoznak. Ráadásul, mivel Magyarországon nem lehet hozzáférni a menekültügyi eljáráshoz, nemcsak az állandó lakosok, hanem azok is nemzetközi védelem nélkül maradnak, akik Ukrajnában menekültügyi eljárás alatt álltak, vagy azok az ukránok, akik a háború kitörése előtt menekültek el Ukrajnából, vagy szabadságon voltak, és már nem tudtak visszatérni Ukrajnába, valamint azok is, akik jogszerűen tartózkodtak Ukrajnában és félnek visszatérni származási országukba.

⁷ Preserved legal deficiencies post-CJEU Ahmed judgement: Hungarian asylum provisions on exclusion from international protection still not compliant with EU law, Information Update by the Hungarian Helsinki Committee, 2021. április 7., elérhető: <https://bit.ly/3GdSA5k>.

⁸ Lásd: <https://bit.ly/38ghEfU>; <https://bit.ly/3LcOGMv>.

⁹ 86/2022. (III. 7.) Kormányrendelet 1. §-a.

Befogadási feltételek

- ❖ **A befogadó állomások alacsony kihasználtsága:** A 2021-ben regisztrált menedékkérők alacsony száma miatt a befogadó állomások az év nagy részében kapacitásuk alatt üzemeltek. Ennek ellenére a Magyar Honvédség által kimenekített afgán menekültek szeptember és november közötti ideiglenes tartózkodása mind a vámoszabadi, mind a balassagyarmati befogadó állomáson túlszűfolttságot eredményezett. Az afgán evakuáltakat nem menedékkérőként vették nyilvántartásba, hanem idegenrendészeti eljárás alá vonták őket. 2021 végén Vámoszabadi üres volt, míg Balassagyarmat összesen öt menedékkérőt regisztrált.
- ❖ **Egészségvédelmi intézkedések:** A COVID-19 járvány miatt továbbra is megelőző intézkedések voltak érvényben, a befogadó állomások látogatását felfüggesztették, és a civil szervezetek hozzáférése továbbra is korlátozott, akárcsak az előző két évben.

Menedékkérők őrizete

- ❖ **Kevés fogvatartott, de régóta fennálló rendszerszintű hiányosságok:** Bár 2021-ben mindössze 2 személyt vettek menekültügyi őrizetbe, a [korábbi AIDA jelentésekben](#) említett problémák továbbra is fennállnak (azaz nincsenek megfelelő feltételek a különleges szükségletekkel rendelkező személyek tekintetében, hiányzik az egyéni értékelés és a fogvatartás okainak alátámasztása, nincsen hatékony bírósági felülvizsgálat stb.).
- ❖ **Korlátozott hozzáférés az őrzött befogadó központokhoz:** A civil szervezetek 2021-ben továbbra sem férhettek hozzá az őrzött befogadó központokhoz. Ennek következtében nem tudtak monitorozó látogatásokat folytatni, továbbá a szükséges szolgáltatásokat, mint például ingyenes jogi tanácsadást, szociális segítségnyújtást, pszichoszociális és terápiás kezelést - kivéve eseti alapon - sem tudták rendszeresen nyújtani.

A nemzetközi védelem tartalma

- ❖ **Nincsenek állami integrációs szolgáltatások:** A magyar állam 2016 júniusa óta teljesen megszüntette a nemzetközi védelemben részesülők számára nyújtott integrációs szolgáltatásokat, így az elismert menekültekre és oltalmazottakra nyomor és hajléktalanság vár. A szükséges integrációs szolgáltatások, például a lakhatás, a munkavállalásban való segítségnyújtás, a magyar nyelvtanfolyamok vagy a családdegyesítés biztosításában a civil és egyházi szervezetek kapacitása súlyosan korlátozott. A civil és egyházi szervezetek a nemzetközi védelmi státusszal rendelkezők csak kis részének tudnak ilyen szolgáltatásokat nyújtani, ezért sokan segítség nélkül maradnak.
- ❖ **A védelem visszavonása:** Az OIF 237 személy esetében kezdeményezte a nemzetközi védelmi jogállás visszavonását, és 349 személy esetében hozott határozatot a státusz visszavonásáról 2021-ben, ami hatalmas számbeli növekedést jelent az előző évhez képest. Mindazonáltal a tálibok 2021 augusztusi afganisztáni hatalomátvéte óta az MHB-nak nincsen tudomása olyan határozatról, amelyben az OIF a visszavonási eljárás eredményeként bárkit is kiutasított volna Afganisztánba.

- ❖ **A COVID-19 világjárvány káros hatásai az integrációra:** Állami és célzott integrációs és támogatási programok hiányában a COVID-19 világjárvány súlyosan érintette a nemzetközi védelemben részesülők integrációját, mivel az oktatás, a munkaerőpiachoz való hozzáférés vagy az egészségügyi ellátás és a lakhatás tekintetében már meglévő hátrányokat felerősítette.